

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Вірченко В.В., к.е.н., доц.
КНУ імені Тараса Шевченка
virchenko.v@univ.kiev.ua

Постановка проблеми. Країни із розвинутою ринковою економікою, що стали на постіндустріальний шлях цивілізаційного розвитку, характеризуються кардинальними змінами у структурі продуктивних сил та системі економічних відносин. В умовах постіндустріального суспільства інтелектуальний капітал перетворюється на основний фактор виробництва і акселератор економічного розвитку, а відносини інтелектуальної власності утворюють базис системи господарювання. Нині інтелектуальна діяльність є не лише сферою реалізації людського потенціалу, а й основоположним джерелом соціально-економічного розвитку. При цьому, як свідчать результати досліджень іноземних та вітчизняних учених, в умовах постіндустріальної економіки ключовим фактором конкурентоспроможності національного господарства стають об'єкти інтелектуальної власності, що набувають форми інтелектуального капіталу і забезпечують інноваційну спрямованість виробництва.

Таким чином, на початку ХХІ ст., коли сфера нематеріального виробництва починає переважати матеріальне виробництво за внеском до ВВП, а частка інтелектуального капіталу у структура активів підприємств невинно зростає, результати інтелектуальної діяльності перетворюються на важливий акселератор розвитку світової економіки.

Сутність та роль інтелектуальної власності у економічній діяльності були широко висвітлені в науковій літературі. Належне місце в розробці даної наукової тематики займають праці В. Базилевича, П. Цибульова, Е. Брукінг, М. Мелоуна та ін. Водночас, питання, пов'язані із прикладним аналізом внеску інтелектуальної власності у розвиток світової економіки, на наш погляд, вивчені та висвітлені недостатньо.

Мета та методика дослідження. Мета дослідження полягає у комплексному аналізі місця інтелектуальної власності у сучасній економічній системі та її ролі у розвитку світової економіки. Досягнення поставленої мети передбачає використання загальнонаукових прийомів і методів. З використанням методу наукової абстракції та методу діалектики у статті досліджено місце інтелектуальної власності в економічній системі. На базі методів системного і статистичного аналізу досліджено роль інтелектуальної власності у забезпеченні розвитку світової економіки.

Основний матеріал. Відносини інтелектуальної власності – система соціально-економічних відносин, які виникають з приводу привласнення результатів інтелектуальної діяльності та їх комерціалізації. У свою чергу, комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності – це система заходів щодо їх впровадження у господарський оборот з метою створення доданої вартості та генерування додаткового прибутку. Опиняючись у сфері відносин привласнення-відчуження результати інтелектуальної діяльності перетворюються на об'єкти інтелектуальної власності, які, у свою чергу, в результаті комерціалізації перетворюються на інтелектуальний капітал. Саме у процесі комерціалізації об'єкти інтелектуальної власності приймають участь у якості фактора виробництва у суспільному відтворенні.

В умовах постіндустріального суспільства відносини інтелектуальної власності починають відігравати визначальну роль у економічній системі. На наш погляд, це пов'язано із тими економічними функціями, які виконують відносини інтелектуальної власності (далі – ВІВ) в рамках суспільного відтворення.

По-перше, ВІВ забезпечують розподіл результатів суспільного виробництва між усіма суб'єктами відносин привласнення результатів інтелектуальної діяльності: суб'єкт інтелектуальної діяльності отримує дохід, інвестор, який вкладає кошти у комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності, отримує відсоток на вкладений капітал, держава – отримує податкові надходження до бюджету, підприємства – отримують додаткову вартість, створену на основі використання інтелектуального капіталу.

По-друге, ВІВ прискорюють науково-технічний прогрес, оскільки забезпечують перерозподіл частини суспільного продукту на користь творців інтелектуального продукту, стимулюючи їх у такий спосіб до подальшої інтелектуальної діяльності.

По-третє, ВІВ зумовлюють інноваційну спрямованість суспільного виробництва і модернізацію економіки за рахунок впровадження результатів інтелектуальної діяльності у господарську діяльність.

По-четверте, ВІВ модифікують класову структуру сучасного суспільства, в результаті чого в рамках економіки зростає роль технократів, які є носіями знань і творцями інтелектуального продукту.

По-п'яте, ВІВ виконують системоутворюючу функцію, вони утворюють базис економічної системи, зумовлюють утворення нового фактору виробництва – інтелектуального капіталу, і забезпечують формування передумов переходу на постіндустріальну стадію розвитку.

Аналіз статистичного звіту Європейського патентного офісу засвідчує, що галузі, які базуються на використанні об'єктів інтелектуальної власності, у 2013 р. в країнах ЄС забезпечили зайнятість 25,7 % працездатного населення, формування 38,5 % ВВП та 89,4 % експорту усієї продукції [2]. Для порівняння, дані Державної служби статистики України засвідчують, що галузі, які базуються на використанні об'єктів інтелектуальної власності, створюють лише 7 % від вітчизняного ВВП. Зведені дані щодо ролі інтелектуальної власності в економіці країн світу унаочнює табл. 1.

Таблиця 1
Внесок ВІВ у економіку країн світу

№	Країна	Частка зайнятого населення, %	Частка у ВВП, %
1	Австрія	27,0%	40,6%
2	Бельгія	25,0%	37,6%
3	Великобританія	26,7%	37,4%
4	Данія	24,7%	37,9%
5	Італія	26,8%	40,8%
6	Латвія	21,0%	32,4%
7	Німеччина	27,4%	45,9%
8	Польща	22,8%	35,1%
9	Угорщина	27,2%	45,0%
10	Україна	6,4%	7,2%
11	Франція	21,3%	35,1%
12	Швеція	30,2%	40,1%

Джерело: [1], [2]

Висновки. Основними перепонами для збільшення внеску інтелектуальної власності у розвиток економіки країн, що наразі мають низькі показники у відповідній сфері, у тому числі й України, ми вважаємо: велику кількість порушень у сфері інтелектуальної власності і

недостатню ефективністю державного регулювання та захисту прав інтелектуальної власності; індустріальний характер економік, в яких важливу роль продовжують грати матеріальні активи, що знижує попит на об'єкти інтелектуальної власності; низький рівень доходів населення, що знижує попит на інноваційну продукцію і зменшує місткість ринку; відсутність державної підтримки розвитку інтелектуального капіталу, низький рівень державного фінансування інноваційного розвитку економіки; відсутність ефективного механізму комерціалізації інтелектуальної власності і залучення результатів інтелектуальної діяльності у сферу економічного обороту.

Ефективно функціонуючий механізм комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності здійснює визначальний вплив на прискорення темпів розвитку та підвищення конкурентоздатності економіки країн світу. Таким чином, лише вирішення окреслених вище проблем, які стримують розвиток галузей, що пов'язані з використанням інтелектуальної власності, може створити передумови для розширеного відтворення національного господарства, а також сформувати інноваційний базис для модернізації економіки.

Список використаної літератури

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 287 с.
2. Industry-Level Analysis Report: Intellectual property rights intensive industries: contribution to economic performance and employment in the European Union. – Germany: European Patent Office, 2013. – 144 pp.